

Asia: VN/17391/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Pankki- ja tilitietoihin liittyvä lausuntopalaute:

Tasa-arvovaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi.

Esitysluonnoksen mukaan esityksellä tavoitellaan etuuksia koskevien väärinkäytösten sekä virheellisten maksujen estämistä ja paljastamista, henkilötietojen turvallista ja sujuvaa käsittelyä, hallinnollisen taakan vähentymistä ja Kansaneläkelaitoksen toiminnan tehostumista sekä etuudenhakijan asioinnin sujuvoittamista. Lisäksi esityksellä tavoitellaan julkisen talouden säästöjä.

Esitysluonnoksessa todetaan, että etuuksien väärinkäyttöön liittyvät tilanteet, jotka johtuvat etuudensaajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä muodostavat vain pienen osan kaikista takaisinperintätapauksista. Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että väärinkäytösten estämiseen suunnitellut toimet, jotka laajentavat tiedonsaantioikeutta ja puuttuvat olennaisesti yksityiselämän suojaan tulee kohdentaa tarkkarajaisesti ja täsmällisesti ja niiden tulee perustua välttämättömyyteen ja huolelliseen harkintaan.

Esitysluonnoksessa tuodaan esiin, että arvioon muutosten vaikutuksista väärinkäytösten ja virheellisten maksujen vähenemiseen sisältyy epävarmuutta. Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että mahdolliset toimet virheellisten maksujen ja väärinkäytösten estämiseksi kohdennetaan oikeasuhtaisesti ja niiden vaikuttavuuden kannalta tehokkaasti. Tämä edellyttää toimien kohdentamista ensisijaisesti syihin, jotka tosiasiallisesti aiheuttavat merkittävimmän osan virheellisistä maksuista. Tasa-arvovaltuutettu korostaa, että virheellisten maksujen ennaltaehkäisy on kannatettava tavoite, sillä virheelliset maksut voivat lisätä haavoittuvassa asemassa olevien selvitystaakkaa.

Tasa-arvovaltuutettu suhtautuu myönteisesti siihen, että esitysluonnoksen arvion mukaan pankki- ja tilitietojen sähköinen tiedonsaanti voisi vähentää toimeentulotuen alikäyttöä. Esitysluonnoksen mukaan toimeentulotuen alikäytön osuuden on arvioitu olevan noin 30 prosenttia tai jopa enemmän. Tasa-arvovaltuutettu on aiemmassa lausuntokäytännössään kiinnittänyt huomiota sosiaaliturvan alikäyttöön, joka tutkimusten mukaan voi johtua muun muassa tietämättömyydestä, puutteellisesta viestinnästä, järjestelmän monimutkaisuudesta tai siitä, että tukea ei haluta, osata tai

kehdata hakea. Tasa-arvovaltuutettu pitää siten kannatettavana, että hakemusmenettelyä yksinkertaistetaan ja asiointia sujuvoitetaan.

Matkakorvauksiin (Kela-taksit) liittyvä lausuntopalaute:

-

Toimeentulotuessa huomioitavia laskuja koskevaan Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuteen liittyvä lausuntopalaute:

-

Toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuteen liittyvä lausuntopalaute:

Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että esitysluonnoksen 17 § 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nykyistä selkeämmin velvoitettaisiin 1 momentissa tarkoitettu henkilö toimittamaan tarvittavia selvityksiä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta. Tasa-arvovaltuutettu esittää huolensa siitä, että muutos voi osaltaan lisätä etuuden hakijan selvitystaakkaa, ja heikentää erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien mahdollisuuksia hakea toimeentulotukea.

Lääkärinlausuntoja- ja todistuksia koskevan tiedonsaantioikeuden tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että lääkäritodistusten ja –lausuntojen toimittamista Kansaneläkelaitokselle sujuvoitettaisiin Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta. Esitysluonnoksen mukaan muutos parantaisi tietoturvaa sekä tehostaisi tiedonvaihtoa terveydenhuollon ja viranomaisten välillä. Tasa-arvovaltuutettu kannattaa ehdotusta ja suhtautuu myönteisesti siihen, että menettelyn arvioidaan nopeuttavan käsittelyaikoja ja keventävän etuuden hakijan asiointitaakkaa muun muassa raskauden perusteella myönnettävien vanhempainetuuksien, erityisraskausrahan sekä erityishoitorahan käsittelyssä.

Muihin toteuttamisvaihtoehtoihin liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

-

Muu lausuntopalaute:

-

Janas Pirkko
Tasa-arvovaltuutetun toimisto

Salmela Nelli
Tasa-arvovaltuutetun toimisto